

ཐུང་གི་ཉེ་རབས་ཀྱི་ཁ་ཐུས་དཔེ་རྒྱུ་

ས་བྱི་ལོ་འུགས་ཐུང་

མཚོ་ཁོ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུ་ཁང་

《中国近代史丛书》

戊戌变法

(藏文)

《中国近代史丛书》编写组

果洛藏族自治州革命委员会翻译科译

青海民族出版社出版

青海印刷厂印刷

青海民族印刷厂印刷

1977年5月第1版 1977年5月第1次印刷

印数1—2100

书号: M11.18.11 定价: 0.13元

◁ལྷང་གོ་ཁི་ཉི་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཚལས་▷

ས་ཁྱི་ལོ་ཁི་ལྷགས་རྒྱུར

◁ལྷང་གོ་ཁི་ཉི་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཚལས་▷ཚལ་སྤྱི་གཙོ་ཚན་སྒོར་ནས་བཙལས

མགོ་ལོག་པོ་དེ་རིགས་རང་རྒྱུང་ཁྲུང་གསར་བཞི་ཁྱ་ལོན་སྟན་ཁང་ཡིག་རྒྱུར་ཁང་ནས་བརྒྱུར

མཚེ་སྟན་མི་རིགས་དཔེ་སྟན་ཁང་གིས་པར་དུ་བསྟན་པ

མཚེ་སྟན་ཞིང་ཆེན་ཞིན་ཏུ་དཔེ་ཁང་གིས་བཟུང

མཚེ་སྟན་མི་རིགས་པར་ཁང་གིས་དབར

དེབ་ཅེར་སྒོར0.13

མཐོ་ཡུའུ་ཁིའི་གསུང་བུ་ས

1840 མཐོ་ཡུང་ནག་དཔག་འབྱུག་པམ་པ་ནས་བུ་ས་
 ཡུང་གོའི་མི་མོན་མོན་ཅན་ཞུས་ཀྱིས་དགའ་བའ་ཁྱི་ལྟོང་མང་
 རོ་ཡུངས་ནས་ལུང་ལྷོགས་ཀྱི་ལུང་ཁབ་ནས་བདེན་དོན་བཅའ་
 བ་རེད། ལུང་ལྷོག་མོན་དང་ ཁབ་ཡི་ལུ་མེ་ ཡན་ལྷོ་
 ལུན་ཡུང་ཕན་བཅས་ནི་ཡུང་གོའི་ཡུང་ཁབ་ཏང་མ་ཡུང་གོང་
 ར་ ལུང་ལྷོགས་ནས་བདེན་དོན་འཆོའ་མཁན་ཞུས་ཀྱི་ཕ་ཆོན་
 ལྷོང་མི་ལྷ་རེད། སྐབས་དེར་ ཡུང་མོན་ཡོང་བའི་རེ་བ་
 ལྷོང་མཁན་ཡུང་གོའི་མི་ཞུས་ཀྱིས་ལུང་ལྷོགས་ཀྱི་གནས་
 ལྷོགས་གསར་པ་ཞིག་ཡིན་ལྷོན་ དཔེ་ཆ་གང་ཞིག་ཡིན་ན་
 ཡུང་ལྷོ་གི་ཡོང་བ་རེད། རི་ཡིན་དང་ དཀྱིན་གྱི་ མི་
 གྱི་ ལྷ་གྱི་ ཏེ་གོ་བཅས་ལུང་ཁབ་ཁབ་འཆོའ་ཡུང་མང་པོ་
 ཆོའ་གཉེར་འ་བཏང་བ་དེ་མི་ཞུས་ཏེ་འཕ་དགོས་པའི་ཆད་
 འཆོའ་ཡུང་ཡོང་བ་རེད། ལུང་ནང་ཏུ་ཁོ་ལུས་ཆེར་བའི་ལྷོགས་
 ཡིན་འཕ་ལྷོགས་མེད་པར་བཏང་བ་དང་ ཆོའ་ཡུང་གསར་པ་
 དཀྱིང་གའི་ཆར་ལུང་ཀྱི་ལྷོག་གཞོན་མོན་པ་ནང་བཞིན་འཕུས་
 གས་ ལུང་ཁབ་འབད་ཁབ་གིས་ལུང་ལྷོགས་འཆོའ་ཡུང་
 ལུས་པ་རེད།

མའོ་ཡུའུ་ཞིའི་གསུང་བུ་མ་

“ལྷ་བཞི་དེ”རྟོག་ལ་སྤང་གོ་ནི་དུག་གནས་ཀྱི་འཐབ་.....

ལྷ་མཚན་མོ་ག་གི་འཐབ་ཚུད་ནི། འཕྲོ་མ་ཐུན་ལུང་མི་མ་ལྷི་མི་ག་
 གནས་གནས་པ་དང་པགས་པོ་ད་ཐུད་འཇིན་ལུང་མི་མ་ལྷི་.....
 མི་ག་གནས་ཆིང་པའི་བར་ལྷི་འཐབ་ཚུད་དེ་མི་ད། “ཐུ་
 པའི་མི”ཐུན་ལ་ཐུབ་ལུ་དང་མོ་ཙམ་པར་ལྷི་འཐབ་ཚུད་དང་།
 མི་ག་གཞུང་གནས་པ་དང་མི་ག་གཞུང་ཆིང་པའི་བར་ལྷི་འཐབ་
 ཚུད། ལུང་ལྷ་མཚན་ལྷི་མི་ག་གཞུང་དང་ལུང་གོ་མི་མི་ག་གཞུང་
 པར་ལྷི་འཐབ་ཚུད་པཅས་ཚད་ཅུར་ཁོ་མོ་དེ་ཕྱོད་པ་མི་ད།
 ལྷ་མཚན་དེ་མི་ཐུབ་ལུ་ཐུབ་པ་དང་། མི་ག་གཞུང་གནས་པ་ཐུབ་
 པ། ལུང་ལྷ་མཚན་ལྷི་མི་ག་གཞུང་ཐུབ་པ་པཅས་ཚད་ཅུ་ལྷི་དམ་
 གས་འཕྲོ་མ་ཐུན་ལུང་མི་མ་ལྷི་མ་ཐུན་ལྷ་མཚན་པ་དགོས་པའི་
 པར་ལུང་ཚན་མི་ག་དང་འཕྲོ་མ་ཐུན་ལུང་མི་མ་ལྷི་ལྷི་ལྷ་མཚན་ཚད་
 ཡིད་ལྷི་གཞུང་ལྷ་མཚན་མི་ད། (ལྷི་དམ་གས་ཐུབ་དགོས་དོན་ནི། དེ་
 ཚུ་མི་ནད་པ་ད་ལུང་ལུང་གོ་མི་པགས་པོ་ད་ཐུད་འཇིན་ལྷི་ལུང་
 མོ་ཅུང་མོ་ཞིག་འདྲིས་ཕྱོད་པས་ལུས་པ་མི་ད།) ལྷ་མཚན་དེ་མ་

ཚཱ་མྱིག་བྱས་པའི་གསལ་བཤད་

མྱ་ཆེ་པའི་བསྐྱོལ་བ་དཔག་གཞུང་དང་ན་གཞོན་གྱིས་ཡོན་ཅན་ཆོས་ལོ་
 རྒྱས་ཅུང་ཙམ་རེ་སློབ་པའི་དགོས་མཁོ་དང་བརྟུན་ཅིང་། ང་ཆོས་«ཤུང་
 སྐྱེ་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཆོས་ས»ལྟར་འདི་ཆོས་མྱིག་བྱས་ནས་། ཉེ་
 རབས་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་གཞི་ཆའི་གྱུར་ཁྱོད་དང་། བརྒྱ་ལྷག་ཉེད་པའི་དུད་
 །གཞིར་ཕུལ་བ་ཡིན།

དཔེ་ཆོས་ས་འདིར་། ཅུང་ནག་དཔག་འཁྲུག་དང་། གི་བདེ་ལྷ་
 རྒྱལ་གྱི་གསར་བརྗེ་ལྷ་ཁུ་སྐུ་སྐུ་གསལ་དང་ཉེ་རབས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་མི་ལྷ་གསལ་ཆེན་.....
 འགའ་ཞིག་བཅས་འདུས་ཡོད་ལྟ་བུས་། ལྷ་མ་ཕུད་ནས་དཔེ་རྒྱུན་ཉེད་ལྷ་
 ཡིན། དེ་བཞིན་ཡིག་པའི་ཁྱི་ལྷ་སྐུ་གསལ་ཆེན་ཡོད།

ང་རང་ཆོད་ཆོས་མྱིག་ཆེན་སྟོར་འདི་ནི་། མྱ་ཉན་སློབ་ཤུ་ཆེན་མོ་དང་
 ཅུང་ཉེ་དགོ་ཆེན་སློབ་ཤུ་ཆེན་མོའི་ལོ་རྒྱུས་ཆེན་ཁག་གི་སློ་མ་ཕུན་ཁ་གསལ་ལས་
 ལྷ་བ་བ་ཡིན། ང་ཆོད་པས་མ་སྟོང་དང་ཉེད་སྟོད་ཆུ་ཆད་དཔལ་བས་། བཅུ་མས་
 པའི་དཔེ་ཆ་རྣམས་ཞིབ་ཆ་ཆེ་བ་ཞིག་མིན་པར་མ་ཟད་། རྣ་ར་འཁྲུལ་ཡང་
 ཡོད་མིན་པས་། སློ་མ་ཕུན་ཆོས་སྟོན་བརྗོད་དང་དག་བཅས་ཉེད་ལྷ་ར་ལྷ་ག་
 བསམ་ནས་དག་གི་སྟོན་ནས་རེ་བ་ལྷ་བ་ཞིན་ཡོད།

«ཤུང་སྐྱེ་ཉེ་རབས་ལོ་རྒྱུས་དཔེ་ཆོས་ས»ཆོས་མྱིག་
 ཆེན་སྟོར་ནས་

本书根据上海人民出版社1972年7月第一版上海第三次印刷版本翻译出版。

དེ་ལ་འདི་ནི་ཁྱད་ཉི་མེ་དམངས་དཔེ་སྐྱན་ཁང་གི་1972ལོའི་ཟླ7པའི་པར་གཞི་དང་པོ་ཁྱད་ཉི་མེ་པར་ཐེངས་གསུམ་པ་གཞིར་བཟུང་ཆེ་བསྐྱར་ནས་བསྐྱན་པ་ཡིན་

དཀར་ཆག

- གཅིག་, འཁྱོད་ལྟ་བུ་གྲུ་ལ་རིམ་ལེགས་པ་ཙམ་རིང་ལུགས་གྱི་བསམ་
 པ་འི་ཐུགས་རྒྱན་བྱུང་བ་..... (1)
- གཉིས་, ཁང་ཡི་ལུ་མེད་ཀྱི་འགྲུལ་ཐུ་གོས་ (13)
- གསུམ་, ཆབ་སྲིད་ལེགས་པ་ཙམ་ལས་འགྲུལ་གྱི་ཕྱོགས་སུ་སྒྲོང་བ་
 (25)
- བཞི་, རིག་གཞུང་སློབ་ཚོགས་ཚེ་འཆུགས་དང་ཆེགས་པར་
 ཏུས་དེབ་གསར་སྐྱབ་བྱས་པ་ (42)
- ཐཱ་, གོང་མ་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ལ་གི་སྐར་འཐམས་པ་ནས་མི་གཏོང་བ་... (70)
- ལྔ་, རྒྱལ་སློབ་ཕྱོགས་ཚོགས་ལ་དམིགས་པ་འི་འཐབ་ཚོད་ (92)
- བདུན་, ཞིབ་བརྒྱ་དང་གསུམ་རིང་གི་སྲིད་སློབ་གསར་པ་ (109)
- བརྒྱད་, དན་པེངས་ཕྱོགས་ཁག་གིས་སྲིད་འཁྱུར་བསྐྱར་ས་པ་... (128)
- དགུ་, མོང་ན་མི་ཐར་པ་འི་ལེགས་པ་ཙམ་རིང་ལུགས་གྱི་འགྲོ་ལམ་
 (149)

གཅིག་ འཕྱོར་ལྡན་གྲུ་ལ་རིམ་ལེགས་བཅས་ རིང་ལུགས་ཀྱི་བསམ་པའི་རྒྱབ་ས་ རྒྱན་བྱང་བ

1898ལོར་གྲུ་མོར་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་འགུལ་མིང་གྲགས་ཅན་——ས་
 ཁྱི་ལོའི་ལུགས་རྒྱ་རྒྱུང་བ་རེད། མེད་ས་འདིའི་ལས་འགུལ་ལ་ས་ཁྱི་
 ལོའི་གསར་རྒྱ་རྒྱུང་ཡང་ཟེར། དེ་ནི་མོང་ནས་འོག་དུ་བྱས་པའི་འཕྱོར་ལྡན་
 གྲུ་ལ་རིམ་པས་ཆབ་སྲིད་ལེགས་བཅས་བྱེད་པའི་ལས་འགུལ་ཞིག་རེད། ལས་
 འགུལ་འདི་ནི་ཏུས་རབས་བཅུ་དྲུ་བའི་མཆུག་ལ་བཀས་བཤོད་རྒྱུ་འཛིན་
 རིང་ལུགས་དང་མི་དམངས་མང་ཚོགས་བར་དང་། རྒྱུང་བར་དུ་བཅོན་
 རྒྱལ་རིང་ལུགས་དང་གྲུ་མུ་མི་རིགས་བར་གྱི་འགལ་བ་ཇི་དྲག་དུ་སོང་བར་
 བརྟེན་ནས་བྱང་བ་རེད།

སྐབས་དེའི་གྲུ་མོ་ནི་། ཁྱི་རྒྱལ་མཆོ་རིང་ལུགས་བཅོན་འཛུལ་
 པས་མེད་ས་འདི་ལེ་བཞིན་བརྒྱབ་ནས་མཉམ་པ་དང་། ཏུང་ནག་དམག་འཁྲུག་
 མེད་ས་གཉིས་ཀྱི་རྒྱུ་མུ་གྲུ་མུ་དམག་འཁྲུག་བྱང་བ་དང་། གྲུ་རིལ་གས་
 ཅ་ལོའི་དམག་འཁྲུག་ཡང་བྱང་བས་། སལ་ཆེར་ལོ་བཅུ་རེ་འགྲོ་བའམ་
 ཡང་ན་ལོ་བཅུ་ལྷག་ཅམ་འེལ་། མཆོ་རིང་ལུགས་བཅོན་འཛུལ་པས་གྲུ་
 མོར་བཅོན་འཛུལ་དམག་འཁྲུག་བྱང་བ་མེད་ས་གཅིག་འེལ་གྱིན་ཡོད།

དེ་དག་གིས་ཐེངས་རེ་རེ་བཞིན་ཆེན་ཆུལ་རབས་ཀྱི་སྤྱི་གཞུང་ལ་བཅན་སྐུལ་
 གྱིས་ས་ཆ་བཅད་པ་དང་འཇལ་དུལ་སྤྱོད་དུ་བཅུག་པ་དང་, འབྲ་མཉམ་
 མིན་པའི་ཆེང་ས་ཡིག་བཞག་ནས་, རང་བཅན་གྱི་ཤུང་གོ་དེ་ཁོ་ཆོས་གཙུག་
 གཏུབ་བྱེད་རྒྱུ་མི་མེད་སྟེ་ལུལ་བྱེད་ཅམ་དུ་བསྐྱར་བ་རེད་。

མ་ཙཱ་མིང་ལུགས་བཅན་འཛུལ་པ་འདི་དག་ནི་དབྱིན་གོ་དང་, ཟླ་
 གོ་, མེ་གོ་, ཏུ་རྟོང་མོ་རུ་ཁུ་, ཏེ་གོ་དང་རྗེས་ནས་ཤུང་བའི་རི་
 དེན་སྐགས་ཡིན་ཞིང་, དེ་རྒྱལ་ས་རེ་རེ་བཞིན་ཤུང་གོ་ར་འཛུལ་ནས་ཁྱིམ་ས་
 མེད་ལུགས་མེད་བྱས་པ་དང་, འབྲ་མཉམ་མིན་པའི་ཆེང་ས་ཡིག་ལ་ཁ་
 གཡར་རྟེ་, ཕྱོགས་གཅིག་ནས་ཤུང་གོ་འི་ཆབ་སྤྱི་དང་, དཔལ་འཕྱོར་
 རིག་གནས་བཅས་ལ་གོ་སྐབས་ཚུང་ཟད་ཅམ་ཡང་མི་སྟོང་པའི་བཅན་འཛུལ་
 བྱེད་པ་དང་, ཕྱོགས་གཅིག་ནས་ཤུང་གོ་འི་མཐའ་བསྐྱར་གྱི་ཁྱིམ་མཆོས་
 ཆུལ་ཁབ་རྒྱལ་ས་བཅན་བཟུང་བྱས་ནས་དེ་གཞིས་བྱས་ཏེ་, ཤུང་གོ་འི་
 མཐའ་མཆོས་ལ་ཕྱེར་མོ་བསྤྱིངས་。 མཆོ་ཐོག་ནས་སྐམ་སའི་བར་དང་,
 ཤུང་གོ་ར་ནས་རུབ་སྟོང་འི་བར་བཅས་མཐའ་འཁོར་དུ་སྒྲོ་བ་བཅེན་པོ་ཞིག་.....
 ཆགས་。 1895 ལོར་«མགོན་ཆེང་ས་ཡིག»བཞག་རྗེས་, དེ་དག་
 གིས་ལྷག་པར་དུ་“ཕན་ཁི་མཉམ་བཞོ”ཡི་མིང་གཡར་ནས་, གཅིག་རྗེས་
 གཉིས་མཐུད་ཀྱི་སྒྲོ་ནས་ཤུང་གོ་ར་བཞོ་གྲ་འཛུགས་པ་དང་, ལུགས་ལམ་
 བཞོ་བ་, གཏེར་ཁ་འདོན་པ་, དུལ་ཁབ་འཛུགས་པ་, དུལ་
 བུན་གཏོང་བ་བཅས་འཕྲོག་ཆོད་བྱས་ཏེ་, མ་ཙཱ་མང་པོ་ཁྱིམ་དང་ས་ནས་,
 ཤུང་གོ་འི་རྒྱ་ཆོག་ས་དཔལ་འཕྱོར་གྱི་རགས་ཁ་རྒྱལ་ས་རེ་རེ་བཞིན་གཏོར་.....

བཟླག་བྱས་ཤིང་། གྲུང་གོ་འི་ཆ་བ་མིང་དང་དཔལ་འཕྱོར་གྱི་སྒྲིག་ཅེས་པ་
ལས་ལྷག་པར་ཆོད་འཛིན་བྱས་པར་མ་ཟད་། ད་དུང་“སྐྱུ་པའི་ས་ཆ”
བཅུན་འཕྲོག་དང་། རྩོམས་ཕྱགས་ཁྲབ་ཁོངས་ཀྱི་དབྱེ་མཆེན་པས་བཀའ་
ནས་། གྲུང་གོ་ཏུ་མ་བྱས་པ་གོ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་གྱི་ལང་ལོང་ཏུ་བྱས་པ་རེད་།

མ་ཅུ་རིང་ལྷགས་བཅུན་འཕྲོལ་པས་བཅུན་འཕྲོལ་བར་མཆེན་པས་མེད་་་
བར་བྱས་པ་དེས་། གྲུང་གོ་འི་རྩི་ཆོག་ས་ཀྱི་འགལ་བ་གཏིང་ཟབ་ཏུ་བཏང་
བས་། གྲུང་གོ་འི་མི་དམངས་ཀྱིས་མི་རྒྱལ་བཅུན་འཕྲོལ་པ་དང་བཀའ་ས་
བཀོད་རྒྱུ་འཛིན་དཔང་རྒྱུར་གྲལ་རིམ་ལ་འགོག་ཤོལ་དུག་པོ་བྱེད་པའི་ས་ཆ་་་་་
རྒྱབས་ཤིག་བསྐྱངས་། ཞི་བདེ་ལྷ་རྒྱལ་ཞེས་པའི་གསར་བཞེད་ལས་འགྲུལ་
ཆ་ཆ་ཁྱར་ཁྱར་དུ་ལངས་པ་དེར་ཆེན་རྒྱལ་རབས་མིང་གཞུང་གིས་མི་རྒྱལ་་་་་
བཅུན་འཕྲོལ་པ་དང་རན་འབྲེལ་བྱས་ནས་དུག་གཞོན་བྱས་ཐེན་ན་ཡང་།
གྲུང་གོ་འི་མི་དམངས་ཀྱིས་འགོག་ཤོལ་བྱེད་པ་དེ་ཉིན་གཅིག་ལ་ཡང་མཆེན་པས་
བཞག་མ་ཆོང་། ཏུས་རབས་བཅུ་དགུ་པའི་ལོ་རབས་བདུན་ཅུ་པ་ནས་
བཅུ་དུ་ཅུ་པའི་བར་ལ་། ས་གནས་སོ་སོའི་ཏང་ཆོག་ས་ཀྱིས་“ཕྱག་པོར་རྒྱུང་
དེག་དང་དབྱལ་པོ་སྐྱབ་པ”དང་། རྩི་ཆོས་ལྷགས་ལ་ངོ་ཤོལ་བྱེད་པའི་
འཕོད་རྒྱལ་བཏང་ནས་། གཤམས་འཇགས་གཤོན་ལངས་ཀྱི་མང་ཆོག་ས་
འཐབ་ཅོད་དར་སྐྱེལ་བྱས་། ལོ་རབས་དགུ་བཅུ་པར་སྐྱེལ་ས་ཏུས་། མྱོང་
ཁྱེར་གྱི་སྤོད་དམངས་དབྱལ་པོ་དང་ཞིང་ཕྱེད་ཞིང་པ་རྣམས་ཀྱི་ཁྱུ་ལག་དང་་་་
དུ་ཁྲལ་འགོག་པའི་འཐབ་ཅོད་དེ་། རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་བཅུ་ལྷག་
ལྷག་ལ་ཁྲབ་། འབྲི་རྒྱ་འབབ་ཕྱལ་གྱི་ཅང་སྤྱུ་དང་གྲེ་ཅང་། ཡན་རུའེ་

ཅད་ཞི, ཏུ་པེ, ཏུ་ནན, སི་ཁྱོན་སྐྱེས་ཞིང་ཆེན་ནས་རྒྱུན་ཆད་
 མེད་པར་སྤྱི་ཚེས་ལྷགས་ལ་ངོ་སྤྲོད་བྱེད་པའི་འཐབ་ཚོད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུ་རྒྱུ་
 དེ་བས་ཀྱང་ཆེན་པོ་ཞིག་འཕུར་བ་རེད། དེའི་ནང་དུ་སི་ཁྱོན་ལྷགས་ཏུ་
 ཁྱིམ་གྱི་སྐོ་ལངས་བྱས་ནས་བསྐྱེད་པ་གཏམ་བཏང་ཞི, བཅོན་ཆུ་
 རིང་ལྷགས་ཀྱི་ནག་ཉེས་ནམ་མཁའ་དང་མཉམ་པ་ལ་སྤྲོད་པ་གཏམ་བཏང་བ་""
 དང, དཔལ་དང་རྒྱུ་དང་ནས་ཆེན་དམག་གི་བསྐོ་ར་བཅོན་ལ་སྤྲོད་པ་
 བྱས་ནས, ཀྱིག་ཞན་སྤྲོད་ཆུ་ལ་དེའི་ཤན་ལྷགས་པ་རེད། དེ་ནི་
 མི་དམངས་མང་ཚོགས་ཀྱི་འགོ་གྲོགས་འཐབ་ཚོད་ནི་རྒྱ་ཁྱོན་ཏེ་ཅད་ཆེ་བའི་
 རྒྱུ་སྤྲོད་པ་ལ་མཚོན་པ་རེད།

མི་དམག་ཀྱི་ཉེན་ཁ་དང་གྲུ་ལ་རིམ་གྱི་འགལ་བ་ཏེ་ཅད་ཆེན་ཆེན་པོ་
 འཛིགས་པ་བསྐྱེད་པ་ལ་བཅོན་ནས, ཏུ་ནན་དམག་འཕྲུག་ཐེངས་གཉིས་
 པའི་རྒྱ་ལྷགས་ཏུ་སྤྲོད་པ་རྒྱུ་དང་འཕྲོ་ར་ལྷན་གྲུ་ལ་རིམ་ལེགས་བཅོས་རིང་
 ལྷགས་ཀྱི་བསམ་པ་དེ་ནི, གྲུ་རྒྱ་དམག་འཕྲུག་གི་ལོ་རབས་བརྒྱུད་ཏུ་
 པར, རིམ་བཞིན་དཔལ་དང་རྒྱུ་ལ་ལེགས་བཅོས་རིང་ལྷགས་ཀྱི་བསམ་
 པའི་རྒྱུ་རྒྱུ་ཞིག་ཏུ་རྒྱུ་པ་རེད།

འཕྲོ་ར་ལྷན་གྲུ་ལ་རིམ་ལེགས་བཅོས་རིང་ལྷགས་ཀྱི་བསམ་པའི་རྒྱུ་རྒྱུ་
 རྒྱུ་དེ་དམག་ནི་གྲུ་ལོ་ར་མ་ཆུ་རིང་ལྷགས་ཀྱི་བསྐོ་ལས་རྒྱུ་དང་ལྷན་དུ་
 རྒྱུ་པ་རེད, ལོ་རབས་བརྒྱུད་ཏུ་པ་དང་བརྒྱུད་ཏུ་པའི་ནང, རྒྱ་མཚོའི་
 འགལ་རྒྱུ་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་སོ་སོས་རྒྱ་ལྷགས་ཏུ་ཉེ་རབས་ཀྱི་ཁེ་ལས་ལྷ་བརྒྱ་
 ཡས་མས་བརྒྱུགས་པ་ནི, གྲུ་ལོ་མི་དམག་ལ་ཆུ་རིང་ལྷགས་ཀྱི་བསྐོ་

ལས་སྒྲོར་ཆེས་ཐ་བ་ཞིག་ཡིན། ཞིང་པདག་གྲུལ་རིམ་གྱི་ཤེས་ཡོན་ཅན་
 དང་དཔོན་རིགས་ཁ་གསུངས་རིམ་བཞིན་འབྱོར་ཐུན་གྲུལ་རིམ་གྱི་ཚུགས་སུ་.....
 འཁོར་ནས། ཁོ་ཆོས་རུ་ལུགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་ཡན་ལག་བརྒྱད་ཐུན་
 གྱི་ཚོམ་ཚུལ་གྲས་གྱི་ཡོན་ཏན་རྟེན་པ་ནམས་གནས་ཚུལ་གསར་པ་དང་མི་.....
 འཆམས་པ་ཤེས་ནི། དེའི་ནང་ནས་སྤྱིར་བཏང་དེ། དངོས་ཡོད་གྱི་ཆ་བ་
 སྤྱིད་དང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་གནད་དོན་ལ་ཞིབ་དཔྱད་དང་། ལུགས་ཀྱི་སྒྲུབ་ཐུང་
 སྤྱིད་ཀྱི་ཐུགས་ནས་ཀྱང་གོ་སྒྲོབ་ཐབས་བྱེད་པའི་ཐབས་ཚུལ་བཅའ་ནས། མི་
 རིགས་ཉིད་ཁ་ལས་སྒྲོབ་པ་དང་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་འགལ་བ་ཞིབ་རྒྱུད་པའི་ཁོ་ཆོས་
 རེ་བ་དངོས་སུ་འབྱུང་བར་བྱེད་དགོས་བསམས་པ་རེད། ཁོ་ཆོས་བཅོན་ཆུལ་
 རིང་ལུགས་ཀྱི་བླ་གཡོག་བྱེད་མི་འདོད་པར། རང་མགོ་བོན་པ་ཞིག་བྱེད་
 འདོད་པ་རེད། ཁོ་ཆོས་ཉིད་རེ་བཞིན་འཕེལ་བྱས་སུ་འགྲོ་བཞིན་པའི་
 མང་ཆོགས་འགོག་གོ་ལ་ཆར་རྒྱུད་དུ་གཤོས་ཆེན་ཆུལ་རབས་ཀྱི་སྤྱིད་གཞུང་དེ་
 བརྒྱབས་སུ་རེད་སྟེ་མ་ནས་མེས་སྐུ་ལ་བྱས་ནི། གསར་རྒྱུར་བྱེད་པ་བརྒྱད་
 ནས་དེ་སྒྲོབ་དགོས་བསམ་གི་ཡོད་པ་རེད། གསལ་ཐོར་བརྒྱན་པ་ནི།
 འབྱོར་ཐུན་གྲུལ་རིམ་ལེགས་བཅས་རིང་ལུགས་པས་ནམ་པ་གསར་པ་བརྒྱད་
 ནས་སྤྱིར་བཏང་དེ། ཆུལ་ཁབ་སྒྲོབ་པའི་དྲང་མེས་འཛིན་པའི་བསྐྱེད་སྤྱོད་
 ནས་སྤྱིར་བཏང་དེ། ཆུད་མངས་ལ་བསྟུ་བྱིད་དང་མགོ་བསྒྲོར་གཞིང་པའི་
 ནས་དེ་སྒྲོབ་དགོས་བསམ་གི་ཡོད་པ་རེད།
 ལུགས་ཀྱི་བླ་གཡོག་བྱེད་མི་འདོད་པར། ལེགས་བཅས་རིང་ལུགས་
 རེ་བ་དངོས་སུ་འབྱུང་བར་བྱེད་དགོས་བསམས་པ་རེད། སྐབས་དེའི་ཀྱང་

གོ་པའི་ནང་ན་དངོས་སུ་མི་རྒྱལ་ལ་སྤང་ནས་མ་ཙཱ་རིང་ལུགས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་.....
 ཆབ་སྲིད་དཔལ་འབྱོར་དང་རིག་གནས་ཚན་རིག་བཅས་སློབ་སྦྱང་པའི་མི་.....
 རི, མི་འབྲེལ་དཔོན་རིགས་དང་མི་རྒྱལ་དུ་སློབ་གཉེར་ལ་སྤང་པའི་སློབ་སྦྱང་
 པ་ཏ་ཅང་ཉུང་ཤས་ཅམ་མ་གཏོགས་མེད། རྒྱལ་ནང་གི་ཤེས་ཡོན་ཅན་
 ཚོའི་རྒྱལ་ཕྱོགས་ཡོན་ཏན་གྱི་འབྱུང་ཁུངས་ཤི, མི་ཏ་ཅང་ཉུང་ཤས་ཀྱིས་
 གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་བརྒྱུད་ནས་བརྒྱུད་བསྐྱགས་བྱས་པ་ལས་གཞན་རྟེན་ས་
 གཙོ་པོ་ཤི, གསལ་གསལ་ཕྱོགས་ཁ་ཤས་ཡོན་ཏེ། གཅིག་, 1862
 ལོར་ཆེན་རྒྱལ་རབས་སྲིད་གཞུང་གི་པེ་ཅིན་དུ་རིག་གནས་ཁང་ཞིག་བཙུགས་
 ཏེ། ལོ་ཙཱ་པ་མཆིད་བཙུང་བྱས་ནས་“མི་སྤྱིམས”གཙོ་བྱས་པའི་མི་རྒྱལ་གྱི་
 དཔེ་ཆ་ཁ་ཤས་ཀྱང་བསྐྱར་བ་དེ་རེད། “མི་སྤྱིམས”ཟེར་བ་ཤི, མ་ཙཱ་
 རིང་ལུགས་འཛིན་རྟེན་གྱི་ལམ་ལུགས་སྤྱང་སློབ་བྱེད་པའི་སྤྱིམས་ལུགས་གིག་
 རེད། གཉིས་, 1865 ལོར་མི་གཉེར་ཕྱོགས་ཁག་གིས་མང་རྟེན་ཅང་
 བན་བཙོ་སྐྱོན་ལུ་བཙུགས་ཤིང་། ལུང་དུ་ཡིག་སྐྱར་ཁང་བཙུགས་ནས་།
 མི་གཉེར་བཙོ་ལས་ལ་མཁོ་བའི་ལག་ཙམ་ཤེས་བྱའི་དཔེ་ཆ་བསྐྱར་བ་དང་།
 ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དཔེ་ཆ་ཉུང་ཤས་གིག་ཀྱང་བསྐྱར་བ་དེ་རེད། གཞུམ་, བཅན་
 འཛུལ་བྱེད་པའི་དགོས་མཁོའི་ཆེད་དུ་། གྱུང་གོར་འབྲེམ་པའི་མི་རྒྱལ་གྱི་
 ཆོས་ལུགས་སྒྲེལ་མཁན་ཆོས་སྐར་ནས་བཟུང་དཔེ་དབང་དང་ཆགས་པར་.....
 བསྐྱབ་ནས་། གྱུང་གོའི་མི་དམངས་རྣམས་བག་མེད་དུ་གཏོང་བྱེད་ཀྱི་“ལེ་
 སྤུ་མ་གི་ཀའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་རིག་པའི་ཡོན་ཏན་”ལྷན་བསྐྱག་བྱས་པ་དེ་རེད།
 1887 ལོར་། དབྱིན་མེད་ཆོས་ལུགས་སྒྲེལ་མཁན་གྱིས་མང་རྟེན་བཙུགས་

བའི་བྱུང་གཤམ་སྒྲོ་བ་ཚོགས་ཐེར་བ་ནི། རིག་གནས་བཅོམ་འཇུག་གི་ཐེ་
 ཁག་མིང་དན་ཡོངས་སུ་གྲགས་པ་ཞིག་རེད། དེས་«རྒྱལ་ཁྲིའི་སྤྱི་བསྐྱུགས་»
 ཐེར་བའི་ཚོགས་པར་བསྐྱེད་པ་དང་། དཔེ་ཆ་རིགས་བརྒྱ་ལྷག་པར་དུ་
 བསྐྱུན། དེའི་ནང་གི་གཙོ་བོ་ནི་ཚོས་ལུགས་ཀྱི་དཔེ་ཆ་ཡིན་ཞིང་། མི་མེར
 སྤེལ་བའི་རིང་ལུགས་པའི་རེ་བ་དང་མཐུན་པའི་སྤྱི་དམིགས་དང་། ལོ་རྒྱུས་
 ཀྱི་དཔེ་ཆ་ཁ་གསལ་གིག་གྱུར་ཡོད། མོང་གསལ་འདི་དག་ནི་འཕྲོར་ལུ་
 གཤམ་རིམ་ལེགས་བཅོས་རིང་ལུགས་པ་ཚོར་བྱུ་བསྐྱུགས་རིག་གནས་ཀྱི་ཡོན་.....
 ཏན་ཐོབ་སའི་འཕྲུང་ཁྲུངས་རེད། ཁོ་ཚོས་དཔེ་ཆ་དང་དུས་དེབ་འདི་དག་
 བྱང་ནས་སྒྲ་དང་འོད་། རྣམས་། སྒྲོག་བཅས་སྤྱི་གསུམ་ཚན་རིག་ལག་ཚུལ་
 རེས་བྱ་རྒྱས་རིམ་ཚུལ་སྒྲུངས་པ་དང་། དེའི་ནང་ནས་རྒྱལ་སྤྱིའི་གནས་
 ཚུལ་དང་ཆབ་སྤྱི་དམིགས་ཀྱི་ཤེས་བྱ་ཁ་གསལ་གིག་གྱུར་ཐོབ་པ་རེད།

ལེགས་བཅོས་རིང་ལུགས་ཀྱི་བསམ་མཁོ་སྤྱི་བའི་རྒྱུད་རིམ་.....
 བྱང་དུ་ཁྲུང་མདོན་གསལ་གྱི་སྒྲོ་ནས་འདོད་ཚུལ་འདི་རིགས་ཁྲུང་གསལ་བར་
 སྤྱིར་མཁུ་བྱང་གི་སྒྲ་ཤོས་ནི་མོང་དུང་གི་ཡུང་ཁྲུང་རེད། ཁོ་ནི་ཉེ་རབས་
 ལུ་མེ་མོར་སྒྲོ་བ་གཉེར་བྱེད་དུ་སྤོང་བའི་སྒྲོ་བ་ལྷ་པ་དང་པོ་ཡིན་ལ། ཉེ་རབས་
 གྱུང་མོའི་འཕྲོར་ལུ་གཤམ་རིམ་ལེགས་བཅོས་རིང་ལུགས་ཀྱི་བསམ་པའི་སྒྲོ་ལ་
 འབྱེད་མཁུ་ཡང་ཡིན། ཁོས་“བྱུ་བསྐྱུགས་ཀྱི་རིག་གཞུང་གྱུང་མོར་སྤེལ་
 བས། གྱུང་མོ་འདི་ཉིན་དེ་བཞིན་རིག་པ་དར་བ་དང་སྒྲོ་བས་འཕྲོར་ལུ་
 བའི་གནས་ལ་སྤེལ་སུ་འཇུག་རྒྱ་ཡིན”ཞེས་བཤད་ཅུང་། དེ་གསལ་པོར་
 བཤད་ན་མ་ཅུ་རིང་ལུགས་ཀྱི་ནུལ་པ་ལྟར་གྱུང་མོ་རྒྱུར་བཅས་བྱེད་རྒྱ་ཡིན་ཐེར

པ་རེད། ཁོ་རང་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ་སྤྱི་རལ་ག་ཇེས། བོ་བདེ་ལྷ་རྒྱལ་ལ་
 འཆམས་འདྲི་བྱས་ནས། ཏུང་རིག་ཀན་ལ་གསར་སྐྱར་གྱི་བསམ་འཆར་
 བཏོན་པ་རེད། ལོ་རབས་རྒྱལ་ཏུ་བའི་ནང་། ཆེན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྤྱི་
 ལུགས་གཉེར་བའི་ཚུགས་ཁག་ལ་ཁོ་འི་ལེགས་བཅས་ཀྱི་གྲོས་གཞི་བཟང་ཚུལ་
 ཐེངས་མང་བཤད་ནས། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལྷོ་བས་ལུགས་ཤིག་ལ་བཏོན་ནས།
 རང་གི་ཆབ་སྲིད་ལེགས་བཅས་ཀྱི་འདོད་ཚུལ་དངོས་སུ་འགྲུབ་དགོས་སྐྱེལ་
 པ་རེད། དེའི་ཇེས་སུ་མིང་གཤམ་ཏུང་ཟང་ཆེ་བ་ནི་ཡང་ཐོ་དང་། ཁོ་སྐྱེ་
 བྱིན། མ་ཅན་གྱང་། གྱིན་ཤོན་དབྱིན་སོགས་རེད། ཁོ་ཆོས་ལོ་
 རབས་བརྒྱད་ཏུ་བའི་ཐུ་གཞུག་ལ་དཔེ་ཆ་བཅམས་ཤིང་། ཚོམ་ཡིག་གིས་
 བས་ལུགས་སྐྱར་གྱི་གཏམ་བཟོད་སྒྲེལ་ཏེ། ཡོན་ཏན་ཅན་གྱི་ནང་དུ་ཏ་
 ཅང་དལ་བའི་བསམ་འཆར་རྒྱུ་བས་རྒྱན་ཞིག་ཆགས། མི་འདི་དག་ནི་དབང་
 སྐྱར་གྲལ་རིམ་ནང་གི་འབྲིང་རིམ་དང་དམའ་རིམ་གྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་.....
 ཤིང་། བང་ཆེ་བ་སྤྱི་ལུགས་གཉེར་བའི་ཚུགས་ཁག་གི་དཔོན་པོ་དང་འབྲེལ་
 བ་དམ་ཞིང་ཟབ་མོ་ཞིག་ཡོད་ལ། སྤྱི་རྒྱལ་གྱི་ཆོས་ལུགས་སྒྲེལ་མཁན་དང་
 ཡང་མན་ཚུན་འགོ་འོང་ཞིག་གྱུང་ཡོད། ཡིན་ན་ཡང་ཁོ་ཆོས་ཏུ་བསྤྱུགས་
 ཀྱི་མ་ཅུ་རིང་ལུགས་ལ་རྒྱན་མི་འཆད་པར་སྒྲོབ་སྒྲོང་བྱས་ནས། མ་ཅུ་རིང་
 ལུགས་ཀྱི་བཅན་འཛུལ་འགོག་པར་བྱེད་རྒྱུ་འི་སྒོ་བཤོད་བཤད་དེ། སྤྱི་
 ལུགས་གཉེར་བའི་ཚུགས་ཁག་གིས་“བཟོ་སྐྱུན་”ཁོ་ན་བརྒྱབས་ན། ཏུ་བ་
 ཚུགས་ཀྱི་སྤྱི་རྒྱལ་ཅམ་ཞིག་སྒོ་བ་པ་ཡིན་པར་ཤེས་ཡོད་པས། སྐབས་དེའི་
 སྤྱི་ཆོག་སྤྱི་ཆབ་སྲིད་ལ་སྐྱོན་བཟོད་ཀྱི་ནམ་འཁྱར་ཏུང་ཅམ་བཟུང་ཡོད།

འདི་ནི་ཁོ་རང་ཚོ་དཔལ་ལྷན་གྱི་ཕྱོད་པ་རྒྱལ་མི་དང་འབྲེལ་བའི་
ལྷན་གཉིས་པའི་དཔལ་ལྷན་གྱི་རྩོམ་པ་དང་ཡང་མི་
འབྲེལ་བའི་ཕྱོད་པར་ཞིག་རེད།

དཔལ་ལྷན་གྱི་ཁོ་རང་གྱི་ཐེ་མཆོད་མི་དེས་། རྩོམ་པ་བསྐྱེད་དཔལ་
ཆ་བརྟན་ནས་ལྷན་གྱི་ཕྱོད་པའི་འགྲོ་ལམ་དོར་ནས་། ཆོད་གཉིས་པའི་གས་
སུ་ལྷན་སུ། རྩོམ་པ་གཉིས་པའི་ཕྱོད་པ་ཁག་ལ་ཆོད་ཕྱོད་ཕྱོད་དང་།
སྒྲིག་འཕྲིན་ཅུ་རམས་འབྲེལ་ཕྱོད་ལྷན་གྱི་ཁེ་ལས་བསྐྱེད་པ་ལྟར་བས་། རྩོམ་
ཁག་གི་ཆོད་དོན་སྒྲིག་པའི་ཆོད་དཔལ་ཞིག་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་རེད།
ཁོ་རང་གི་དེ་ལྟར་གྱིས་“རྩོམ་པ་ལྷན་དང་འབྲེལ་ནས་ལེན་པ་སྐབས་། མཁ་
གནོད་གཉིས་ཀྱི་མདོ་ཅན་ལྟ་བུར་ཕྱོད་”ཅེས་ཟེར་ནས་། 1862 ལོར་
«རྩོམ་པ་ལྷན་གྱི་ཕྱོད་པ་ལྷན་»ཟེར་བའི་དཔལ་ཆ་དཔལ་དུ་བསྐྱེད་ཞིང་།
1871 ལོར་འདོར་ལེན་བྱས་ནས་«ཡེ་ཡན་»ཟེར་བར་བསྐྱེད་། 1893
ལོར་མིང་བསྐྱེད་ནས་«གཟུགས་ལྷན་གྱི་ཁེ་ལས་ལྷན་»དུ་སྐྱེད་པ་
བཅོས་བྱས་ཏེ་བཀྲམ་པ་རེད། དེའི་མིང་། རྩོམ་པ་ལྷན་གྱི་ཁེ་ལས་ལྷན་
ནས་ཀྱང་པའི་«གཟུགས་ལྷན་གྱི་ཁེ་ལས་ལྷན་»ཟེར་། འཕྲོར་ལྷན་
ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་
ཆོད་རང་བཞིན་དང་ལྷན་པའི་དཔལ་ཆ་ཞིག་ཡིན་པས་། དེས་ལྷན་པ་ཏེ་ལོ་
དཔལ་ལྷན་གྱི་ཁེ་ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་
རྩོམ་པ་ཆོད་པ་ཆོད་པ་། གཞི་རྩུ་ལྷན་སྐབས་དེའི་མི་དེ་ཆོད་པས་ལྷན་
དང་བསྐྱེད་པ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་
དུས་རབས་ཉི་ཤུ་པའི་